

Breuken in het land van Peel en Maas, door diverse auteurs. Uitgeverij Matrijs, 2022. 176 pp. Ca. 250 ill. ISBN 9789053455791. Prijs €24,95.

Oost-Brabant! Een areaal waar je qua stenen-enthousiast weinig over hoorde. Ooit werd er turf gestoken en beefde de aarde in Uden. Er vormden zich steenkoollagen, diep onder de grond, die te Hückelhoven (even over de grens) in de Sophia Jacoba werden gewonnen. Ik was in die mijn, in 1957, als "Schlepper" tewerkgesteld. Maar 't was geen reisdoel vanwege aardse kwaliteiten. Dat het gebied in onze eeuw wel als aantrekkelijk wordt gezien, is nieuw.

Het begon eigenlijk allemaal met de mooie boeken van Noud Peters: over de vondsten uit de zandzuigerij bij Liessel (2009) en Mill (2013). Die vondsten zijn deels te zien in de musea te Boxtel en Asten. Omdat door de opheffing van het Peelblok oudere formaties dichtbij, of aan het oppervlak liggen, is het mogelijk heel wat merkwaardigs te vinden, zoals kiezen van mastodont.

Intussen laat de tektoniek de Peel/Maas-regio niet in ruste; de bodem blijft bewegen, getuige de beving van Roermond in 1992. Jonge breuken zijn – met enige voorkennis – aan de oppervlakte herkenbaar en als zodanig is het areaal in de driehoek Eindhoven-Oss-Roermond zelfs uniek in westelijk Europa.

De breuken vormen ondergrondse waterscheidingen. Zo komt het dat de hoger gelegen Peel toch een veenmoeras werd. Het opgeheven gebied is natter dan het lager gelegen! En op de grensvlakken/breukzones treden allerlei interessante verschijnselen op, zoals wijstgronden: natte moerassen achter het breukfront, waar kwel optreedt, want de breuk laat geen water door. Daar leeft veel schaarse natuur, en door de kwel vindt afzetting van ijzeroer plaats. Dat werd gedolven; in Uden is het

oer te zien, met het standbeeld van een delver.

De Peelmoerassen werden in de loop van de 19e eeuw ontgonnen, vooral wegens de turf. Goedkope energie destijds, die welvaart bracht – elektrische straatverlichting kwam daar al vroeg. Op de industriële ontwikkeling volgde de landbouwkundige, die vooral uitging van het zichtbare oppervlak. Zuur veenwater (schadelijk voor de landbouw) werd langs speciale kanalen afgeleid. Beken werden rechtgetrokken en vele sloten gegraven om moerassen tot landbouwgrond om te zetten. Met de structuur van de ondergrond (deels toen nog onbekend) werd geen rekening gehouden. Dit leidt tot verdroging en teloorgang van natuurwaarden; herinrichting van het landschap is onderweg.

Het boek is een pleidooi voor een Geopark Peel/Maas-dalsector, maar het is ook een handzame instapper voor verstandig landschapsbeheer. Voor een louter geologische gids, raadpleeg het Peelnummer (2020 5/6) van Grondboor & Hamer. Het hier besproken boek inventariseert de effecten van breuken in het cultuurlandschap, en streeft naar het behoud van aardkundige waarden. Warm aanbevolen dus.

Bert Boekschoten, VU Amsterdam
g.j.boekschoten@vu.nl

▲ Ijzeroer, langs dagzoom van breukvlak te Uden ontstaan. © Jan Timmers.